

Què és l'espiritual? Una aproximació al concepte.

La fenomenologia de la religió es va desenvolupar molt especialment a finals del segle XIX i a orígens del segle XX. Parteix de la base que els éssers humans tenen naturalment una dimensió espiritual i/o religiosa estructural en la seva existència (*homo religiosus*), a través de la qual hom cerca el sentit de la vida i l'equilibri vital.

La dimensió espiritual de la vida humana no pot reduir-se ni a l'economia, ni a la política, ni a la psicologia. És específica i potser només es pot comparar amb l'emoció estètica. Aquesta dimensió espiritual, tot i adquirir una gran importància en la vida diària de milions de persones "creients", té, però, un "*significat flotant*": no tothom interpreta l'espiritual, el sagrat i la religiositat de la mateixa manera, ni li atorga el mateix valor.

En fenomenologia de la religió el significat dels conceptes és el seu ús: quan diem "Déu", "esperit", "ànima", etc., no ens plantejem si existeixen "realment" o no. Simplement, constatem que hi ha persones que usen aquests conceptes i que orienten la seva vida a partir d'aquesta manera d'entendre el món.

L'espiritual es fonamenta en una noció molt complexa, que s'anomena "experiència interior". Conceptes com "espiritualitat" o "experiència interior" tenen un significat flotant; és a dir, fins i tot per a la mateixa persona, la forma de comprendre l'espiritual canvia amb el temps i no tothom entén el mateix quan hi fa referència. **De la mateixa manera, l'aproximació a l'experiència interior és més intuïtiva que racional.** Es tracta d'un estat recerca en la consciència que no tots els humans poden experimentar i que fins i tot es pot descriure difícilment, perquè el seu substrat no és intel·lectual sinó emotiu.

Qualsevol experiència creient sap que l'espiritualitat no pot reduir-se a concepte, ni s'exhaureix en la seva tradició, tot i que conèixer-ne els orígens ajuda a clarificar-la. Per això a l'evangeli de Joan (3,8) està escrit: "*El vent bufa allà on vol; en sents la remor, però no saps d'on ve ni on va. Així mateix passa amb el qui neix de l'Esperit*".

De vegades, s'oposa l'espiritual al material i el sagrat al profà, com si es tractés de dos àmbits incompatibles (perquè l'un mira a Déu i l'altre a les coses), però no totes les persones espirituals s'aïllen del món. Sant Ignasi de Loiola, per exemple, deia que "cal buscar i trobar Déu en totes les coses".

L'espiritual designa un àmbit molt més ampli que el religiós. En general, pot considerar-se una recerca del sagrat, mentre que el religiós es pregunta com fer significatiu el sagrat, com donar-li una estructura, una organització i una presència continuada en la vida humana. Per això de vegades s'usa la fórmula de Rousseau per a qui l'espiritualitat és "*la religió del cor*".

En l'espiritualitat el que trobem són fonamentalment principis i actituds que orienten la vida i que després la religió formalitza d'una o altra manera.

Una diferència important entre espiritualitat i religió és que l'experiència espiritual és personal, mentre l'experiència religiosa és col·lectiva.

Esquemàticament, l'espiritualitat té sis característiques:

- L'espiritualitat és una dimensió universal de l'home; és un principi que orienta la vida dels individus i els atorga un sentit.
- L'espiritualitat és l'experiència de la transcendència: engloba la religiositat, en sentit ampli, sense reduir-se a ella.
- L'espiritualitat té la capacitat de donar sentit a les experiències humanes.
- L'espiritualitat té la capacitat de conduir a una experiència específica de bellesa i a l'harmonia interior.
- L'espiritualitat produeix un esperit de compassió, de no-violència, d'amor per la humanitat; permet viure una vida senzilla, en pau i harmonia.
- L'espiritualitat implica la capacitat de connectar-se amb una força que ens supera i que hom percep com a *misteri terrible i fascinant*.

L'experiència espiritual no es pot explicar racionalment. Gairebé sempre és una narració i cap dogma no l'explica. Té un punt d'impensat i és rara en la societat de la tècnica perquè no té un caire utilitari, sinó contemplatiu. Se'n pot parlar, però el llenguatge hi queda curt. És pròpia de la fe transcendent, però també de la poesia, de l'art, etc. En tant que experiència personal (val a dir, d'experiència que ningú pot fer per un altre), sempre és viscuda i interpretada en el quadre del llenguatge.

Això significa que sovint és difícil de trametre i fer-se comprensible als altres. De vegades ni tan sols s'expressa amb paraules, sinó amb el llenguatge del cos (ballant o cantant – i de fet, no hi ha cap religió que no inclogui càntics i música). Per això l'Evangeli de Joan diu que l'esperit és com el vent, el notem però no el podem dominar: *El vent bufa allà on vol; en sents la remor, però no saps d'on ve ni on va. Així mateix passa amb el qui neix de l'Esperit (3:8).*

A l'extrem l'espiritualitat es vincula amb la mística (és a dir amb la religió més profunda amb la divinitat). Però és molt important no confondre espiritualitat i mística. En grec "*mystikos*" significa "qui coneix el misteri". L'espiritualitat no és un "saber", sinó una recerca. En l'espiritualitat domina la recerca d'una experiència de plenitud (de bellesa, d'equilibri), mentre el místic creu que ja ha realitzat i fins i tot culminat l'experiència interior.

Quan s'estudia fenomenologia de la religió és important distingir entre espiritualitat, fe i mística:

- **L'espiritualitat** és una recerca del sagrat.
- **La fe** és una creença ferma en la divinitat.
- **La mística** és una experiència que pot anar fins a l'èxtasi i a la trobada amb Déu.

En l'estudi del fenomen religiós, ens centrem en l'espiritualitat i en la idea del sagrat perquè dins l'ambigüitat d'aquests conceptes, "espiritualitat" és la noció més objectivable en la mesura que produeix i informa un estil de vida.

La fe i la mística no es poden descriure racionalment. La fe, molt especialment, és un fenomen dinàmic. Sant Tomàs d'Aquino deia: *fides non est de enuntiabilibus* (la fe no depèn d'enunciats, no depèn de les proposicions). No té sentit discutir sobre la fe de cadascú perquè el que cadascú creu és una qüestió profundament personal. que de vegades ni el propi subjecte entén.

Tampoc es pot debatre sobre les experiències místiques perquè és impossible saber si algú ha trobat realment Déu o si, simplement, pateix algun tipus de consciència alterada.

En canvi, l'espiritualitat, tot i ser una qüestió complexa (un significat flotant), es pot intentar descriure més racionalment. Això es deu al fet que l'espiritualitat és una estructura molt més global de la persona humana. És una manera de situar-se en el món, i de relacionar-s'hi, relativament estable. Es pot abordar l'experiència interior a partir del que sabem sobre la psicologia individual i col·lectiva perquè els éssers humans necessiten emocionalment que la seva existència sigui significativa. Però, sobretot, l'espiritualitat i la idea del sagrat es pot analitzar a partir de la seva similitud amb l'art, la poesia, etc., que són altres formes de recerca del sentit.